

Méhészeti Közlöny

AZ ERDÉLYRÉSZI MÉHÉSZ-EGYLET SZAKKÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN.

A lap szellemi részét érdeklő közlemények a „Méhészeti Közlöny“ szerkesztőségéhez czimzendők:

Kolozsvár, Bástya-utca, 9. szám.
Reklamatiók-, hirdetésekre vonatkozó megkeresések *Wieder* József főtitkárhoz intézendők (Hosszu-utca 22.), a pénzküldemények: *Biró* Gyula egyleti pénztárnokhoz intézendők Kolozsvárt (Trencsin-tér 13. szám).

Rendes tagok 2 frt (4 korona), külső tagok 1 frt (2 korona) tagsági díjért a „Méhészeti Közlöny“-t is kapják.

Hirdetés díja: garmond soronként 8 kr. (16 fillér). Egy egész oldal: 3 frt (6 korona). Fél oldal: 1 frt 50 kr. (3 korona).

Egyleti tagok, éves és féléves hirdetők 30% leengedésben részesülnek.

A kéziratokat nem adjuk vissza.

A kongresszus előtt.

Csak rövid idő választ el immár attól a várva-várt pillanattól, midőn Magyarország méhészei összegyűlnek az ország fővárosában, hogy résztvegyenek a közös tanácskozásban, mely arra lesz hivatva, hogy hazánk méhészete fejlődésével és terjedésével szoros kapcsolatban álló, legfontosabb kérdésekben megállapodásokat létesítsen.

Az előkészítő-bizottság részéről összeállított gazdag program magában foglalja mindazt, a mi a méhészeti kultúra fejlődésére vezethet.

E program keretén belül folytatandó tanácskozások nemcsak arra hivatják, hogy az eszmék, a gondolatok kicserélésével egységes irányt szabjanak olyan kérdésekben, melyekben az egység hiánya az eredményes munkának hátrányára van; nemcsak a munka áldását biztosító helyes út megjelölését fogja feladatának ösmerni, — hanem, a mi ezek-

nél is sokkal fontosabb, a hazai méhészet fejlődése és terjedésének akadályai elhárítása céljából oly megállapodások előtt állunk, melyek *kormányi*, vagy *törvényhozási intézkedéseknek szolgálnak alapot*.

Ez a többszörös és fontos cél az, a mi népszerűvé tette a magyar méhészek táborában a kongresszus eszméjét; ennek a tudata lelkesíti a magyar méhészek és a méhészet barátai zömét, kik részt fognak venni a tanácskozásban.

A legszebb reményekkel nézünk tehát a magyar méhészek első kongresszusa elé. Meg vagyunk győződve arról, hogy annak tanácskozásai biztosítani fogják a mindnyájunk részéről óhajtott cél elérését s ezzel, a magyar méhészek első kongresszusa, határozataiban, a nagy nemzeti ünnepnek örökké élő és örök becsü emlékét fogunk hagyni az utókornak.

Kongresszusi tudnivalók.

Mínt hogy a lakásokra és a kongresszusi jelvényekre, továbbá a kedvezményes vasuti jegyek váltására nézve egyre érkeznek hozzánk tudakozódások — hivatkozással az e tárgyban eddig megjelent közleményekre, újból figyelmeztetjük a tisztelt tagtársakat, hogy lakásról mindenkinek magának kell gondoskodni. Az olcsó lakások vállalatának címe: „Buchwald fővárosi elszállításolási vállalat“ Budapest, Andrásyut 7. A — jelvényeket a tagok csak itt Budapesten vehetik át az ismerkedési estélyen, vagy másnap, mert szétküldésükre a csekély 1 forintnyi tagsági díjból nem keél ki a postaköltség, de sok feles munkával is járna.

A vasuti igazolványokat lehetőleg már augusztus 1—5 között fogjuk szétküldeni. A déli vasutra ilyen igazolványok nem szükségesek, mert a kiállítás időtartamára 50% kedvezményes menettérti jegyek adatnak ki a távolság szerint 14, illetve 30 napi érvényességgel minden külön igazolás nélkül.

A szétküldendő vasuti igazolványok a következő vasutakra érvényesek:

Az arad-csanádi vasutra

A győr-sopron-ebenfurti vasutra

A kassa-oderbergi vasutra

A nagykereki-sómkuti vasutra

A szamosvölgyi vonatra

A torontáli és ugvölgyi, végül a magyar kir. államvasutakra és az ezek által kezelt összes helyi érdekű vasutakra.

Ami a kiállításra szóló olcsó belépti jegyeket illeti, az azokért járó 1 frt előre beküldendő, mert azokat az előkészítő bizottságnak előre kell megváltani. Ezen jegyek a jelvénynyel együtt lesznek átvehetők a tagsági jegy előmutatása mellett. Kérjük ezek szíves figyelembe vételét, nehogy egyeseknek kellemetlenségei legyenek, a melyekért a bizottság nem felelhet.

Miként már annak idején megirtuk, minden kongresszusi tagnak 5 darab belépti jegyre van igénye, melyért összesen 1 forintot fizet. Az igazgatóságnál utánjárván, kieszközöltük, miszerint tekintettel arra, hogy a kongresszus a kiállítás területén csak 2 napon fog ülést tartani és talán sokan nem is fognak 2—3 napnál tovább a fővárosban maradhatni és ennek folytán legfeljebb 3 jegyet használhatni — az igazgatóság egy-egy kongresszusi tagnak 5 darab jegynél kevesebbet is ad. Felhívjuk tehát a t. kongresszusi tagokat, szíveskedjenek a titkári hivattal (Budapest, Köztelkek) lehetőleg posta fordultával tudatni, hogy hány belépti jegyet kívánnak a kiállításra, megjegyezvén, hogy ezen kedvezményes jegyek csakis kongresszusi tagok által használhatók és se el nem adhatók, se a családtagok által, kik nem tagjai a kongresszusnak, nem használhatók, se át nem ruházhatók és a kongresszus után vagy augusztus 21-dike előtt nem használhatók, csak augusztus 21., 22. és 23. napján.

Minthogy pedig a bizottságnak a jegyeket legalább két nappal a kongresszus előtt meg kell váltani, kérjük a jegyek árát jóval előre beküldeni, darabjáért 20 krajczárt.

Az előkészítő bizottság gondoskodott arról is, hogy a kongresszus tagjai a kiállításon és a fővárosban látható látványosságokat, melyek csak külön belépti díjért tekinthetők meg, úgy mint Ós-Budavára, Konstantinápoly, a körképek stb. kedvezményes árért láthassák. Az illető belépti jegyek már az ismerkedési estélyen lesznek kaphatók a titkárságnál.

Élőméhek kiállítása.

A magyar méhészek első kongresszusának egy időben tervezett élőméh-kiállítása augusztus hó 20-án délelőtt 10 órakor fog megnyitvatni, a kiállítási terület mögött elvonuló Erzsébet-királyné-útja mentén fekvő élőállat-kiállítás területén.

A kiállításra eddig közel harmadfél-száz kas kaptár, anya nevelő, megfigyelő kaptár stb. van bejelentve, a melyekben az ország különböző részeiből lesznek méhek és az ismertebb külföldi fajok is, ugymint olasz, krajnai, lüneburgi és cyprusi fajok; továbbá félvérű olaszok láthatók.

A méh lakások közül is a legtöbb ismert kaptár és kas képviselve lesz; valamint a legújabb találmányu kaptárok is, országos egyleti álló, továbbá Mayer-, Liebner-, Neiszer-, Maurer, egyes és többes kaptárok, a Rónay- és a Nemesszeghy-féle szabadalmazott és a Prenosyl és Almássy-féle pozsonyi kaptárok stb., úgy, hogy ha a szállítmányokon utközben kár nem esik, az élőméh kiállítás érdekesnek ígérkezik, nagyobb szerűbbnek, mint minden eddigi élőméh kiállítás. Lesz a többek között egy 72 törzsre berendezett pavillon és egy nagyobb vándorkocsi is.

A kiállítás megnyitására gondoskodtunk kellő számú meghívókról a tagok számára, mert különben a megnyitás napján 30 kr., a többi napokon 20 kr. lesz a belépti jegy.

A kiállítók az élőméhek kiállítására, hasonlóan mint az állandó kiállítás kiállítói is, ha fényképet küldenek be a kiállítás igazgatóságához, szabad jegyet kapnak az egész évadra, mely szabadjegy az egész kiállítási területre érvényes.

A küldeményeket kérjük gondosan csomagolni és a megfelelő feiratokkal „Élőméhek“, „Óvatosság kéretik szállítás közben!“ ellátni.

A kongresszus külső berendezésének rövid tervezete.

A kongresszus védnöke: *Wekerle* Sándor, valóságos belső titkos tanácsos.

1. Augusztus 20 án: Ismerkedő estély a Petanovics-féle termekben, Andrassy-ut 39. Idő: este 8 óra. Vacsora étlap szerint.

2. Augusztus 21-én: A kongresszus alakuló ülése és megnyitása a kiállítási „Ünnepélyek csarnoká“-ban. Vámosy Mihály,

mint az országos méhészeti egyesület nagyérdemű igazgató al-
elnöke és a magyar méhészek nestora megnyitja az alakuló ülést.
Idő: Délelőtt 9 óra. Szakelőadások.

3. A kongresszus után délután 2 órakor társasbéd a Pe-
tanovics féle vendéglőben, a kiállítási területen.

4. Társasbéd után a kiállítás megtekintése.

5. Este netáni diszelőadás valamely színházban, vagy Ős-
Budavár stb. megtekintése, a miről a rendező bizottság a lehe-
tőséghez képest gondoskodik.

6. Augusztus 22 én: A szakelőadások folytatása d. e. 9 órá-
tól délután 1 óráig, délután és este mint az előző napon, a szük-
séghez képest az ülés folytatása.

7. Augusztus 23-án: Gyakorlati előadások Kakucson, Lieb-
ner József ur birtokán. Indulás reggel 7 órakor a nyugati pálya-
udvarról különvonaton. Visszatérés este, szintén különvonaton.
A kongresszus tagjai Kakucson Liebner József ur vendégei lesz-
nek. Kocsikról is gondoskodva lesz (100 kocsit áll rendelkezésre)
ugy, hogy csupán a kongresszus fiatalabb tagjai lesznek kény-
telenek a rövid utat, a leszállóhelytől Kakucsig gyalog megtenni.

8. Bucsuzás. A kongresszus befejezése.

Védekezés a ragadós költés-rothadás ellen.

A ragadós költés-rothadás terjeszkedése most már kétségtel-
len. Hivatalos adatok is megerősítik, hogy Ausztria és Németország-
ban több helyt föllépett e veszedelmes ragályozó betegség. Ma-
gyarországra vonatkozólag nem ismerjük a hivatalos adatokat, ha-
bár kétségtelen, hogy itt is több vidéken konstatálták a ragadós
költés-rothadást a mult esztendőben. Hol volt költés-rothadás, minő
hivatalos intézkedések történtek és mily eredménnyel? Ez a kérdés
annyival inkább érdekli a méhészközönseget, mert olyan veszélylyel
állunk szemben, mely ellen csak abban az esetben védekezhetünk
sikeresen, ha ismerjük azokat a területeket, melyekről a veszély
tovább terjedhet.

A méhészet napról-napra fontosabb gazdasági tényező kezd
lenni hazánkban, — mert a közvagyonosodásnak nem kevésbé fon-
tos eszköze, mint a gazdaság sok más ága. Ezért szükséges és im-

már *clodázhatatlan*, hogy az állategészségügy érdekében létesült törvényes védelmi rendszerbe bele vonassék a *méh* is.

Ebben a tekintetben elszomorítók az állapotok.

A mező rendőrségi törvény kevés garanciát nyújt a baj tovább terjeszkedése ellen. Ahoz nem értő egyénekre van bízva az ellenőrködés és a praeventio mondhatni teljesen mellőztetett. Az nem elég, hogy a fertőző baj felismerése után megsemmisíttessenek a beteg családok. A veszély *tovább terjedése* megakadályozása céljából szabályozni kellett volna az élő állatok és a nyers termények forgalmát is. Egyetlen költés-rothadásos köpü tartalma roppant mennyiségű mézet képes megfertőztetni s nemcsak a méhekre nézve, hanem mint emberi táplálkozásra szolgáló cikket is *ártalmassá* teszi. A ragadós költés-rothadás mikrobái ép oly veszélyesek és tenyészképesek, mint a lépfene, orbáncz, vagy bármi más. Ézért ugyanazok az elővigyázati intézkedések volnának életbeléptetendők a méhészet érdekében, a minők a házi állatok egészségügye érdekében életbeléptetettek.

Még szomorubb az a tapasztalat, hogy a külfölddel szemben *semmi védelemben* sem részesül a hazai méhészet. Külföldről jelentékeny számú élőméh hozatik be évente. Mig más házi állat behozatalánál megkivántatik a szükséges hatósági igazolvány arról, hogy a terület, a honnan behozatott vészmentes: addig is méhet minden ellenőrzés nélkül lehet szállítani bárhová s így, mintegy szabadalmazva van a vész terjesztése is.

Eljött az ideje, hogy tegyünk valamit ebben a kérdésben is. Reméljük, hogy a magyar méhészek kongresszusa megfogja találni a módot, melylyel a Magyarország méhészetét is fenyegető veszélyt elháríthatja.

A további mulasztás meg fogja boszulni magát.

Dr. Ribáry F. J

A méhek kiköltözése és annak okai.*

Természetében van a méheknek, hogy ha valamely lakásban helyzetük tarthatatlan, nem kötik magukat ahhoz, hanem megalakudván a viszonyokkal, testületileg költöznek ki belőle, hogy jobb otthont keressenek, akár csak az emberck.

* Mutatvány a „Méh és Világa“ cz. munka II. kötetéből

Az okok, melyek lakásaik elhagyására bírhatják a méheket, az eddig szerzett tapasztalások szerint a következők:

1. Ha a lakás nem áll arányban a népséggel; nevezetesen, ha igen nagy, vagy ellenkezőleg oly szűk, hogy munkálkodásuknak tere nincsen.¹

2. Ha lakásuk igen meleg² vagy bűzös, nevezetesen, ha keltés-rothadásban, hasmenésben szenvednek a méhek, vagy a benne telelt egerek rondították be azt.³

3. Ha az építmények nagyobb része megromlik, télen megpenészesedik, keltésrothadás következtében használhatatlanná lesz⁴, esetleg leszakadozik és kijavitása lehetetlen volna;⁵ sőt kiköltözhetnek a miatt is, ha a sejtékben elhalt méheket nem bírják kitakarítani⁶, vagy ha a télen elveszett és aláhullott méhek berekesztik a lépek közeit.⁷

4. Ha annyira befészkelik magukat a viaszmolyok az építményekbe, hogy a méhek nem bírnak velök;⁸ sőt úgy látszik, hogy a hangyák által nyugtalanítva is kiköltöznek.⁹

5. Ha a család népe nagyon lefogy, építkezése kevés, élleme pedig, vagy hogy azt beszerezhetné, legelője nincsen.¹⁰

6. Gyengébb családok — különösen távasszal — könnyen elhagyják lakásaikat, ha semmi nyílt fiasításuk nincsen;¹¹ a népeseb-

¹ Már Réaumur: Physik. oec. Gesch. d. B. 312 l., Neidhart: Prakt. volst. Auszug etc. 1774. 39. l., Szuhámyi J. Szorg. méhész 33 l., Morlot: Die Bzucht 74 l., Dzierzon: Rationel Bzucht 1878. 153 l. és Demeter J. utmutatis 22 l.

² Már Nic. Jakobi Gründl. Unterricht 1601. 17 l. Fr. Hubert neue Beob. a. d. B. Bd. I. 213—214 l. ujabban Vogel B. Z. 1861. 106 l. és föntebb VIII. l. 7*.

³ Th. Wildmann: Abhandl. v. Wart. d. B. 1839. 198 l., Christ: Wörterbuch 1807. 204. l., ujabban Berlepsch: Die Biene III. 463. l.

⁴ Pöschel: Gründl. u. vollst. Unterricht 1784. 94 l., ujabban Stern B. Z. 1848. 179 l.

⁵ Nic. Jacob: Die rechte Bienenkunst 1614. 14 l., Colerus: Oeconom. rur. et dom. P. I. l. XIII. edit 1645. 536 l., ujabban dr. Magerstedt: Der prakt. Bvater III. Aufl. 385 l.

⁶ Dzierzon B. Z. 1881. 74 l.

⁷ Wurster: Vollst. Anweisung etc. 1804. 325 l.

⁸ Christ: Wörterbuch 204—205 l., dr. Bevan: Die Hgbiene etc. 187 l. és Stern B. Z. 1848. 172—173 l.

⁹ Erdélyi Méhecske 1785. 36 l., ujabban Jonec B. Z. 1847. 64 l.

¹⁰ Wurster: Vollst. Anleigt. 1804. 496—499. helyesebbítve: 456—459 l. ugy Spitzner: Kritische Gesch. Bd. I. 54. és Bd. II. 271. l.

¹¹ Dzierzon: Rationell Bzucht 1878. 153. l.

bek pedig, ha annyi a fiasításuk, hogy nem bírnak vele és nagy részét kénytelenek volnának a pusztításnak átengedni.¹²

7. Gyakran kiköltöznek a méhek, ha a fiasításban akadályozva vannak, nevezetesen, ha az élelmi készletek foglalják el a sejtetket¹³, vagy ha csak heresejtek állanak rendelkezésükre;¹⁴ különösen pedig, ha a fiasításhoz szükséges hőmérsékletet nem bírják főtartani.¹⁵

8. Az éhséget szenvedő családok ősszel és tavasszal egyaránt hajlandók a kivándorlásra¹⁶ és

9. Állítolag azok is, a melyeknek méze megczukrosodott.¹⁷

10. Nagyobb felháborítás következtében — ha az idő meleg — szintén kiköltözhetnek a méhek; különösen megtörtént ez több ízben, ha távolabbról szállítva, a megérkezés után azonnal kiállítottak és a röpülő lyuk megnyitattak.¹⁸

11. Bármikor is hajlandók lakásukat elhagyni a méhek, ha anyjukat valami nyugtalanítja; nevezetesen, ha rablók törnek a családra és az anyát zaklatják;¹⁹ egy ízben a lépken keresztül huzott néhány fonálszál,²⁰ más ízben pedig egy reá telepedett meloc álcza, annyira nyugtalanította az anyát, hogy családotól kiköltözött.²¹ Általában pedig úgy látszik, hogy bármi legyen is távolabbi oka a kiköltözésnek, a közelebbi okot mindig az anya nyugtalansága

¹² Berlepsch: Die Biene III. Aufl. 445 l. Természetes uton ritkán következhetnék ez be, de annál gyakrabban a méhek helytelen kezelése folytán l. m. Réaumur Physic. o. G. d. B. 314 l.

¹³ Dr. Magerstedt Der prakt. Bvater III. 385. l. és Molitor-Mühlfeld B. Z. 1870. 63-64. l.

¹⁴ L. föntebb VII. 2. 170*.

¹⁵ Obed: B. Z. 1859. 171 l., Molitor Mühlfeld mint ¹¹ 3* alatt; valószínűleg e miatt költöznek ki az igen nagy kaptárakból is.

¹⁶ Wurster: Vollst. Anleitg. etc. 1804. 336 l. Stöhr írja, hogy 1803-ban egy nagy jégeső után, nem lévén élelmük, Heidingenfeld összes méhét elbagyták lakásaikat Monatsblatt 1842 50 l.

¹⁷ Th. Wildmann: Abhandl. v. Wart. d. B. 219 l. * alatt a ford. jegyz. Christ. Wörterbuch 204 l. és dr. Magerstedt Der prakt. Bvater III. 373 l.

¹⁸ L. Vogel B. Z. 1886. 207 l.

¹⁹ L. alább XIII. 2.

²⁰ Sundhausen B. Z. 1856, 189—190 l. Valószínűleg beleakadt valamelyik körme a fonalba és az nyugtalanította.

²¹ Arbeiten d. Churf. Säch. Bgesellsch. i. Oberlausitz 1776. Bd. II. 77-78 l.

szolgáltatja arra, mert az anyátlan méhek testületileg kiköltözni nem szoktak.²³

Leggyakrabban merül fel pedig a kiköltözés kora tavasszal, vagy ősszel, midőn a fiasítás szünetel és az idő meleg, verőfényes; de elszánhatják magukat arra télen is a méhek, csak az idő a kivonulást megengedje;²⁴ az órára sincsenek tekintettel, mert volt rá eset, hogy este 8 órakor költöztek ki.²⁵

A kiköltözés szándékának jelei néha már előzetesen is felismerhetők; így: ha valamely család igen csöndesen tartja magát, midőn a többiek élénken munkálkodnak, vagy ellenkezőleg, ha erősen járnak a méhek, midőn a többiek vissza vannak húzódva: alapos a gyanu, hogy ki akarnak költözni.

Még valószínűbb ez, ha a kaptárban kevés élelmet és semmi nyílt fiasítást nem találunk; ha pedig a méhek elhagyják az építményeket és a fészken kívül, a kaptár valamely félreeső részében firtbe húzódnak össze; ha beszüntetvén a külső munkát, csak a röpdülő lyukból tekintgetnek ki, esetleg kijönnek, egyet-kettőt fordulnak a röpdülő lyuk előtt és megint visszahúzódnak, vagy ha föl-röpdülnek is, de rövid körütekintés után visszatérnek a kaptárba: bizonyosra vehetjük, hogy legközelebb elhagyják lakásukat.²⁶

Maga a kiköltözés néha rögtönözve, többnyire azonban egy rövid játék előrebocsájtásával indul meg és a természetes rajzás tünetei mellett folyik le, azzal a különbséggel, hogy a lakás egészen üres marad, a kivonult méhek pedig ritkán szoktak megtelepedni,

²³ A legtöbb esetben tényleg ez is a kiköltözés oka, legalább a Réaumur: *Physic. oec. Hesch. d. B.* 280 l., Morlot *Die Bzucht* 74—75 l., Vogel *B. Z.* 1858. 19 l., Sindler *B. Z.* 1860. 210—214 l. és Berlepseh *Die Biene* 68 l. — felsorolt okok mindegyike alkalmas az anya nyugtalanítására.

²⁴ Így Klopsfleisch u. Kürschner: *Die Biene u. d. Bzucht.* 329 l., Gundelach *Naturgesch.* 117 l., dr. Magerstedt: *Der prakt. Bvater III.* 373 l. és a szerkesztőség is *B. Z.* 1892. 152 l. * alatt.

²⁵ M. C. Höllers *Bzucht.* VI. Aufl. 1753. 214—218 l. szerint Drezda és Erfurt környékén napos idő mellett karácsonykor költöztek ki a méhek. Dzierzon méhészetébe 1863. január 31-én *B. Z.* 1891. 1. l., hozzám pedig 1882. febr. elején érkezett valahonnét egy ily kivándorolt család.

²⁶ Dr. Magerstedtnél 1851. júniusban este 8 órakor költözött ki egy kaptár népe l. *Der prakt. Bvater III.* 385 l.

²⁶ Spitznet *Kritische Gesch. etc.* Bd. II. 271—272 l. és dr. Dönhoff *B. Z.* 1858. 171 l.

hanem egyet fordulva a levegőben, azonnal utra kelnek és megszöknek.

Néha vissza is vonulnak lakásukba, leginkább hajlandók azonban más családokkal egyesülni, különösen olyanokkal, a melyeknek röpködő lyuka előtt sok a méh és vidám zsongásuk a család jóllétét hirdeti, ez az oka, hogy többnyire a legnépesebb és legvagyonosabb kaptárakra vetik magukat.

Sötér Kálmán.

Értelmes állatok-e a méhek?

Sokat vitatott kérdés, hogy a méhek csupán velük született képességekkel, ösztönökkel bírnak-e, vagy tudnak okoskodni, kombinálni? Tudják-e cselekedeteiket a viszonyoknak megfelelően változtatni? Szóval a hirtelen megváltozott viszonyok között képesek-e magukat feltalálni s a felbukkanó szokatlan akadályokat értelmes, okoskodó módon igyekeznek-e legyőzni?

Midőn »A méh természetrajza« cz. munkámnak »A méhek szellemi képességei« cz. fejezetéhez anyagot gyűjtöttem, felkértem volt Csiki János korondi tanító urat, hogy hosszú méhészkedése alatt gyűjtött tapasztalatai gazdag tárházából legyen szives egyet-mást munkám számára megírni, amit ezen fejezetben földolgozhatssak. Csiki ur kiváló előzékenységgel nemcsak jegyzeteket küldött, hanem egy egész értekezést, melylyel munkám értékét sokszorosán növelte.

Az értekezésében foglalt nagybecsü adatokból, melyekkel állításait bizonyítja, ezuttal csak az összeköltözés példáit közlöm, melyekből kitünik a méhek rendkívül meggondoló képessége, midőn t. i. egy anyátlan, de gazdag és egy anyás, de nagyon szegény család egyesül, hogy közös erővel vívják meg »a létérti küzdelmet.«

»A múlt évben július végén egy első rajom meganyátlanodik s hozzá fognak az anyaneveléshez. Az elgyengült és a kaptár fenékre lehullott vén anyát én magam távolítottam el. Aug. 3-án dél tájban a méhszin felől olyforma hangot hallok, mint mikor a raj megszállni készül. Arra tekintek és az anyátlan kas előtt csoportosulást látok. Ej — gondolám, csak nem akar rajozni? De onnan nem jöttek ki a méhek, hanem inkább bementek. A rajzó méhek mind szaporodnak nyugat felől folyton jövő ujalokkal, melyek hosszú tömött vonalban igyekeztek a kaptár felé, míg végre egész

raj verődött össze. Nemsokára aztán be is huzódtak az anyát nevelő családhoz. Azon méheket pedig, a melyek tévedésből más családhoz mentek bé, vagy azoknak röpdeszkáira leszálltak, irgalom nélkül leölték. A mint aztán nemsokára kiderült, ez egy éhraj volt gondatlan méhtartó gazdától, ki a késői utórajnak is örvendett és azt külön családul befogta. A gyűjtés július végével itt nálunk teljesen befejeződött, a szegény késői raj kénytelen volt üres lakából jobbmodu családhoz távozni, de olyanhoz, a hol biztosítva volt, hogy üres tarisznyáival is szívesen látják, legalább az anyjukért; mert az éhrajt nem fogadja el az anyás családok közül egy is. Irgalom nélkül leölik. Másnap már az én megnövekedett méhcsaládomnál le voltak rombolva az anyabölcsők, jeléül, hogy a jött anya fogadtatott el. Meghagytam magnak s ma is megvan.

»Az elbeszélt eset után való nap 10 órakor a nőm azzal lép meg, hogy azon kas, a melybe a tegnapi raj bevonult, rajzik. Nem hittem el, hogy az egyesült új család elégedetlen legyen helyzetével; de mégis lehetőknek tartottam a tudvalevő anyabölcsökért, melyek, ha lerombolni nem engedték a honi méhek, kivonulásra kényszeríti az anya családját. De nem úgy volt. Azon rajzó méhek nem kivonultak, hanem jöttek ugyanazon irányból és uton, mint a tegnapiak. Ugyanazon kas előtt kezdtek gyülekezni, mint a tegnap, de azon kasból, midőn bevonulni akartak, egész dühvel, öldökléssel nyomattak vissza. Megkísérlették a többi családokhoz bevonulni, de mindenütt kegyetlen öldökléssel fogadtattak. Nagyon gyenge clállott méhek voltak, letelepedtek a méhszin oldaldeszkáira; itt is, ott is próbálva, könyörögve a bejuthatási, de nem volt irgalom számukra. Akkor még nem jutott eszembe sem erről, sem a tegnapiról, hogy éhrajok lennének ily korán a mézelési idő megszakításával. Anyátlan családoknak tartottam őket s csodálkoztam, hogy, hogy nem fogadja be egyik család is. — Hiszen az anyátlan család rendszeren ellenállás nélkül fogadtatik az anyások által, ha csak nem álnyások. — Egy kevés építménnyel ellátott vessző kasba separtem az életben levő rajocskát, mert már nagyon sokat leöltek méheim közülök. Épen egy futó eső jött, betettem előle a méhszinbe csak úgy könnyedén. Mikor ebédeltünk azzal jön be a cseléd, hogy a méheimből rajzik ki az idegen raj. Kirajzott bizony s megtelepedett a szomszéd tövis kertjén. Szentül hittem, hogy

nines anyjuk, azért jön ki. Volt egy anya nevelő ládikán, mely épen akkor nevelte, elvett anyjuk helyett az új anyákat. Gondoltam, ez kicsiny is, gyenge is, anyátlan is, de anyát nevel, elfogadhatja ezen tekergő rajt, ha van anyjuk, ha nincs is. Felvettem a ládikát és töviskerítéshez vittem. A szegény raj örömmel kezdett behuzódni, de a ládabeliek mind oly dühvel fogadták, mint az előbbi családok. Ekkor jut eszembe, hogy ez bizonyára éhraj; üres tarisnyával jöttek és azért fogadtatnak oly udvariatlanul. Az anyanevelő ládikát vissza vittem helyére. Egy vesszőkast megprecsekeltem mézes vízzel és a tövisek közt ülő kis rajra tettem, a mely megérezve a méz szagját, örömmel húzódott be s nagy mohósággal esett a nyalogatásnak. Behuzódása közben megpillantottam a gyönyörű anyát is. Most már tudtam, hogy éhrajjal volt dolgom ma is, tegnap is. Rögtön felszereltem egy anyanevelőt üres és mézes léppel, belakoltam a kis családot, a mely még azon évben megnépesedett. Ma már rendes kaptárban jó magtörzsöt képez.

A mint később kiderült, ezen két éhraj a falu végén lakó osdi méhtartótól jött, ki julius végén fogta be őket, mint utórajokat. A gyűjtésnek azonban mindjárt vége szakadt és nem voltak képesek még egy pár hétre valót is gyűjteni. Éhhalállal állottak szemben, ha idejében nem biztosítják magukat. Az anyakasukhoz nem mehettek, mert ott bizonyára erőteljes fiatal anyák voltak és a szintén anyás családot épen már szükség idején üres tarisnyával nem látták szívesen, meg fiatal anyjukat sem kívánták feláldozni; azon méhesben anyátlan és egyszersmind vagyonos családra nem találtak, mint a hol szívesen láttattak volna; az ilyet feltalálták nálam. Hihetőleg mindkét család kivonulása előtt kiszemelte nálam az anyátlan családot és ismeretséget is kötöttek ugyanazon egy családnál, de egyik család a másikat kivonulásban megelőzte és mint már teljes rendben levő család, a később jövőt már nem fogadta. Ez mint családott zavarában nem tudta, hova legyen; kísérletet tett a többi családoknál is, de sikertelenül. Elfáradva, eléhezve a méhszin oldalán pihent meg, népe töredékével. Most éhraj volt azért rajzott ki újból az általam adott lépes, de mézetlen kasból és az előleges egytetértés nélkül üres tarisnyájuk miatt fogadtattak oly rosszul az anyanevelőtől is. A mézes léppel ellátott ládikóban aztán végkép megmaradt.

»Az önkéntes átköltözések oly gyakoriak a méhek életében és annyira simán folynak le, hogy sok méhész mit sem tud róluk, midőn ez vagy az a családja meganyátlanodott és egy másik éhséget szenvedő által anyásittatik, vagy ő maga költözik valamely szegény családhoz vagyonával. Az ilyen méhész az üresen maradt kasszáról constatatálja, hogy méhe kirabolatott, vagy az éhség által elpusztult, holott egyik sem történt. Legfennebb a tünik szeme elé és kelti fel bámulatát, hogy döglött méheket nem lát, mikép a rablásnál szokott történni. Az átköltöztetés a rablástól lényegesen különbözik, mégis sokan azonosnak tartják a kaptárbeli méz elhordásáért. Az átköltöztetésnek fennebb már több példáját láttuk, itt csak azt akarom elmondani, hogy mennyi előrelátást tanusítanak ezen cselekedetükben is.«

»Midőn a fennebb elmondott átköltözési, illetőleg átköltöztetési eseteknél az egyetértés megtörtént, a két család egymással megismerkedett, kezdetét veszi a méz áthordása. Ezen munka oly sűrű-forgással történik, hogy más méhcsaládok, illetőleg rablók is észre veszik, kik a prédának véit mézen osztozkodni akarnak. Ugy, de ezt a költöztető családok nagyon jól tudják, azért mindkét helyre őreket állítanak, melyeknek feladata minden bemenő méhet vizsgálat alá venni és ezt meg is teszik hiven, nehogy vagy egy illetéktelen is bejusson valamelyik köpüben. Emberiesen fejezve ki magunkat, a vizsgálat ilyenformán megy: »Őr«: Állj! Ki vagy? »Méh«: Jó barát! »Őr«: Mehetsz! Ee ez egy szempillantás alatt megvan. Bármily gyorsan nyomulnak be és ki a méhek, figyelmen kívül egy sem marad, úgy, hogy az illetéktelen tolakodót azonnal észreveszik és lefűlelik. De az ilyen tolakodók nem igen szokták bevárni az elfogatást, mikor az őr eléje áll, föltreppen azonnal. Észreveszi azonnal az idegen is, hogy ott rendszeres munkával van dolga, meg sem kíséri az erőszakoskodást, de nem úgy a rablásnál.«

Az ilyen összeköltözködés a legjobb, legerősebb bizonyíték a méhek okoskodó képességére; már pedig az okoskodás a legmagasabb szellemi tulajdonok közé tartozik. Csiki urnak ez a szép megfigyelése azonban nem egyedül álló (s ez itt azért igen fontos, mert nem mondhatják, hogy szép, de téves megfigyelés), L. Büchner a híres materialista filozofus említi »Aus dem Geistesleben der Thiere« cz. egyik leghíresebb művében (3-ik kiad. p. 305—306.) a többek

között egy hasonló esetet, melyet L. H. Broffít közölt a Zoolog. Garten. XIII. kt. No. 1. p. 67. Ugyanezt az esetet átvette G. J. Romanes nagynevű angol zoológiai író az állatok szellemi képességéről írott alapvető művébe (francia fordítás: L'intelligence des animaux, 2-ik kiad. I. kt. p. 149-150) annak bizonyítására, hogy gondolataikat, ürzéseiket igen pontosan tudják egymással közölni a méhek. A különbség a két eset között csak az, hogy Brofftnál a két család a gazdag anyátlan és a szegény, de anyás tőszomszédok voltak s a gazdag költözött át a szegény, de anyához. Előbb egy-két, később mind több és több, utóbb egész csapat jött-ment egyik családtól a másikhoz értekezés végett, amig végleges megállapodásra jutván, megtörtént az összeköltözködés.

Bálint Sándor dr.

A fűzfavesszőből font kaptár.

Mint a közjólét terén nagyobb érdemet szerzett magának az, ki arra tanít, mikép kellessen ott két fűszálat termelni, hol eddig csak egy termett, mint a száz diadalt nyert dicső hadvezér; épígy joggal mondhatjuk érdemes férfinak azt, ki módot nyújt a szegényebb sorsúnak is a keretes kaptárokban való méhészkedésre. A Bodorféle kaptárak roppant elterjedése annak tulajdonítható, hogy beszerzésök még annak is könnyüvé van téve, ki máskülönbben czélszerű kaptárakra pénzt nem költött volna. Ha ezen kaptárak fel-találójának más érdeme nem is volna, már azon okon, hogy száz és száz szegénysorsut okszerűen méhészkedni képessé tett, nagy érdemet szerzett.

Hasonló irányban működött Szabadfalu volt szorgalmas tanítója: Tittel, ki azon kérdés megoldására buzgolkodott, hogy miképpen volnának előállíthatók a czélszerű méhkaptárak a háziipar útján. Ennekelőtte magam is azon nézetet vallottam, hogy minden asztalos-szerszám hijával czélszerű keretes kaptárt összeállítani lehetetlen. Ámde buzgó méhésztársunk nem nyugodott, míg nagyterjedelmű méhészetét be nem mutatta azon szavaival: «c sok kaptárt mind magam csináltam» s ott szemünk láttára rögtön össze is állított egy teljesen használható, czélszerű kaptárt csupán házi eszközök használatá mellett.

Először is közönséges léczből lefűrészelt 4 egyforma darabot, a mekkora a Bodor-kaptár magassága; ezután lefűrészelte a kaptár felső részét összefoglaló 4 részt, szintugy az alját összetartó 4 darabot. A vésések helyét szintén léczekből csinálta. Ezen darabok kellő összeszegelese által készen volt a kaptár váza. Az ajtó szintén igen elmésen néhány léczből van csinálva. Az oldalléczek 2—3 ujjnyira egymástól ki voltak lyukgatva, ezen lyukakba dugott tollszár vastagságu fűzfavesszőket és ezeket ismét vesszőkkel keresztbe fonogatta. Ezen fűzfavesszőfonást az arra célra hamu-homok-, agyag- és marhatrágyából készített sárral betapasztotta s készen volt a kaptár. Ezen kaptár összes anyaga a helyi viszonyokhoz képest csak néhány krajczárba kerül; az ekként felhasznált lécz és szeg; ha jól emlékszem 15—20 kr. áru volt, a vessző és sár pénzbe nem került és mindannak daczára oly szilárdulállott a kívül-belül rákent sár, hogy évekig tartott rajta és hogy a méhcsaládnak is kedvez ilyen anyag, mutatja a számtalan vesszőből font süvegkas, valamint a kaptárokból tenyésző jó népes méhcsaládok.

Azóta sok helyen utánozták a derék társunk példáját. Egyszerű földmivesek minden tetemes kiadás nélkül házilag, sajátkészítette kaptárokból jól jövedelmező méheseket állítottak fel, ugy, hogy kötelességemnek tartottam mások okulására olyforma egyszerű földmives készítette vesszőkaptárt kiállítani és azt a kiállítást látogató tisztelt méhésztársaim figyelmébe ajánlani. Csak azt az egyet nem értem, hogy többszörös kérelmek daczára miért nem volt ilyen kaptár készítésének tanítása a házi-ipart tanító képzőintézetekben keresztülvihető.

Valló János.

A nyári, haszonból etetés.

Jó esztendőben is megtörténik, hogy a méhész augusztus, vagy szeptemberben, ugynevezett speculativ etetéshez folyamodik, hogy a kevésbbé népes családokat az eltelelés idejére kellőképen megerősítse. Ezt az eljárást régóta gyakorlom magam is s ezen az úton sikerült gyenge másodrajokat annyira felerősítenem, hogy a legjobb telelő családokká váltak.

Az idén azonban, sajnos, sok helyen és pedig a gyengébb mézelő vidékeken, *szükségből* kell a nyári etetéshez folyamodni,

vagy pedig a méhállomány érzékeny vesztéségre, több család egyesítésével kell segitenünk a bajon.

Arranézve, hogy mikor adjuk be a fölsegítendő családoknak a megfelelő téli szükségletet, eltérők a vélemények, valamint arranézve is, hogy az etetésre mézet használjunk-e vagy cukrot?

Augusztusban, midőn a mézélés megszűnt, minden rendes méhész számba szokta venni családjai mézkészletét, leghelyesebben cselekszik az a méhész, a ki már akkor rendezi a családokat, és a szükséghezképest, a téli fogyasztásnak megfelelő befödött, jó lépes mézzel ellátja őket. A kinek befödött lépes méze nincs, tiszta pergetett mézzel segítsen a hiányon még augusztusban, hogy legyen idejük a méheknek a méz befödésére.

A cukrot, melyet több méhész, különösen az újabb időben a *méz fölé* helyez, csak szükségből tartom használhatónak, akkor t. i., ha tiszta pergetett mézet nem adhatunk. Az kétségtelen, hogy cukorral is kitelelnek a méhek, de más felől az is nyilvánvaló, hogy a cukorban nincsenek meg mind azok az alkatrészek, melyek a mézben vannak s a melyekre a méheknek szükségök van, ennél fogva, főként épen a *telésre* a cukor értéke hátrább áll a meznél.

A cukor miként fölhasználásáról is különbözők a vélemények. Némely méhész a jegecz cukrot, darabban használja, annak hygroskopikus tulajdonságára alapítva számítását; más pedig a konyha cukrot szintén darabban. A »B. Ztg.« júliusi füzetében *Bartoschek* Ferencz azt írja, hogy ő 4 kilónyi konyhacukrot helyezett a költő kamra fölé s nemcsak elfogyasztották méhei, hanem kitűnően teltek a cukorral; sőt, a cukor mellett *ott hagyták a mézet*.

Ennek az eljárásnak a helytelenségét könnyű megbirálni. Nemis tekintve ama, különben lényeges körülményt, hogy a száraz, nyers cukor feldolgozásához sok víz szükséges, a mi nem áll minden időben rendelkezés alatt, már magában az, hogy invertálatlan cukorral kell táplálkozni a méheknek, semmi szin alatt előnyére nem lehet.

Ezért: ha cukorral etetünk, jól megfőzött, hig méz sűrűségű szirupot kell előbb készíteni, hogy még idejük legyen azt invertálni és befödni. Ez az egy eset, midőn a cukor tápértéke meg fogja közelíteni a mézét.

Simay L. Tivadar.

Kiirthatlan balhit.

Réges-régtől akadnak felületesen ítélők, kik aztán a szegény méhekre is furcsákat tudnak költeni. Akárhányszor hallottam már pl. ezt vagy amazt a növényt dicsérni, mint roppant mézdús virágot s midőn utána néztem, láttam sok virágot, erős zümmögést is a növény közelében, de a sok mindenféle édességet kereső bogár között méhet egyet sem találhattam. Az erős zúgás a felületesen ítélőc félrevezette s a darazsak, pöszörök, vadméhek társaságába a méhet aztán — odagondolta. Ilyen alaposan mondják, hogy a méhek a szőlőt is pusztítják. Azon azonban felette csodálkozom, hogy oly becses, sőt páratlan szaklapban, mint pl. a »Gyümölcskertész«, a balhitnek, bárcsak a vonal alatt is, szószólója akad. Szóba kerülvén a méh, mint szőlőpusztító, Dr. F . . . pártatlan és igazságosan tájékoztatta a lap olvasóit, *a szerkesztőség azonban jónak látta a felhozott érvek mellőzésével megjegyezni, hogy a méhek mégis csak kárt okoznak.* Azt hisszük, ez a naív megjegyzés nem sok kárt fog okozni a méhészeknek. Csodálkozunk, hogy t. kollégánk a lengvélói járás főszigabirája épületes intézkedése következtében fölmerült eszmecserét nem vette tudomásul. (Szerk.)

A méhészek majd mindannyia kertészkedik is, vagy megfordítva s így egyik foglalkozásunk a másikkal ellentétbe jutna, ha a megjegyzés való volna; továbbá nem akarom érintetlen hagyni ama köztudomásu tapasztalatot, hogy a méhek a szőlőbogyó héjánál is gyengébb virágszirmot sem rágják ki, nem bántják még a legrosszabb viszonyok sem, hanem várják, míg azt az erősebb szájrészekkel bíró darazsak stb. teszik és csak azután jönnek a méhek a kész nyíláshoz szüresölgetni. Ha azonban bárki is meggyőződött, hogy a méh valóban a szőlőt vagy más gyümölcsöt kikezdi s abból mézet gyűjt, szegény ember létemre ily lopott mézért hajlandó vagyok 10-szeres árt adni (1 klgért), mert évtizedekig tartó kutatásom után sem birtam olyanra szert tenni, habár méheimmel öszszel szőlők közelébe vándoroltam, csupán hogy a mustmézet láthassam, mely eddig csak tengeri kigyóképpen szerepelt. Mumus a kiskoruak ijesztésére.

Ihász Bertalan.

A méhek augusztusi etetése.

Valló János a »M. Méh« júliusi számában közli a cukor- és mézzel etetett méhek körül szerzett tapasztalatait, s összehasonlítva a különböző időben és módon cukorral és mézzel etetett családokat, azt írja, hogy az augusztus második felében mézzel etetett méhcsaládok erősen kezdtek röpködni, zugással más méheket rablásra igyekeztek ingerelni; a hiányzó mézet csak többszörös etetéssel adhatta be, mert sok kellett, s így a méhek hatalmasan hozzáfogtak a fiasításhoz, annyira, hogy októberben is, még szokatlan sok fiasítást talált. A késő őszig tartó fiasítás s ennek következtében előállott fokozottabb munkálkodás, cikkiró szerint, *káros volt a telelésre*. Az ekként betelelt családok az etetett méz egy részét credménytelen fiasításra fordították, a melytől a nép száma nem szaporodott, ellenkezőleg fogyott. Ezzel az eljárással szembeállítva a *cukorral* etetést, arról értesít Valló, hogy annak *semmi káros következményét nem tapasztalta*.

Ebből tehát azt kell következtetni, hogy a cukorral etetést Valló is jobbnak tartja a méznél, mert nem ingerli a méheket rablásra és az anyát nem a fiasításra.

Én azonban a két eljárás eredménye közötti különbség okát abban találom, hogy a mézzel etetés huzamos ideig tartott, tehát kisebb adagokban adta a mézet, míg a cukor szirupot 2—3 nap alatt már felhordotta, tehát a gyors etetés következtében az anya rövid ideig volt nagyobb mérvű petezésre ösztönözve. Ha a mézet hordatjuk fel ily rövid, vagy a *lehető* legrövidebb idő alatt: nem lesz tartós a nagyobb mérvű fiasítás, de addig mindenesetre tart, míg a hordás tart, sőt néhány napig azután is.

A szükségből való etetésnél mindig nagy adagokban szoktam beadni a mézet és csak 4—5%-al hígítva. Egy éjjel többet felhord a jó család egy kilónál s így, ha nemis 1—2 nap alatt, de 3—4 *éjjeli etetéssel* (mert augusztusban már veszélyes volna a nappali etetés) el lehet látni a családot megfelelő mennyiségű mézzel. A cukorral etetés is csak éjjel történhetik; mert a nappali etetés következtében a cukorral etetettek is ki lehetnek téve a rablásnak, habár a méz, intenzív szagjánál fogva, mindenesetre jobban ingerli a méheket.

A szükségből etetés mindig a család átvizsgálása és rende-

zése után történik s ekkor eltávolítjuk a felesleges üres kereteket s a méhészt, a mézkamara összébb szorításával, tetszés szerint korlátozhatja azt a tért, a hol az anya fiasithasson.

Azt sem tartom azonban bajnak, ha az anya augusztusban bővebben fiasít az etetés következtében, mint rendszeren szokott. Sőt még előnyére válik a családnak, különösen ha nem elég népes, mert annál több megy a telelőbe és annál jobb a telelés. Késő őszig nem szabad engedni a fokozott mérvű fiasítást. Az kétségen kívül bajt csinál, de nincs miért aggódni az *augustusi* fiasítás miatt, mert abból jó telelő méh lesz s a rájuk fordított méz nem vész kárba.

Ezekből kifolyólag, nem látom indokolva, hogy miért kelljen a méhektől elvonni a természetes eledelüket és miért helyettesítsük azt cukorral?

A mézet etetési célra mindenekefttvalónak tartom, csak meg kell tartani a szabályt, hogy

1. Éjjeli felhordásra mindig lehető nagy adagot nyujtsunk.
2. Későn ne kezdjük az etetést, még ha szaporításra törek-szünk is.
3. Tiszta mézet adjunk s ne tulságosan higitva, hogy gyorsan fódhessék.

Szabó Imre,
tanító.

Óriás mézelő méhek.

Abból az alkalomból, hogy Észak-Amerikában mozgalom indult meg az indiai óriás vadméhek (*Apis dorsata*) megszelidítése s meghonosítása érdekében, elmondunk egyetmást egyik legjobb megfigyelőjök Fr. Benton után.

Az *Apis dorsata* ugy az ázsiai kontinensen, mint a szomszédos szigeteken is előfordul és valószínűleg több fajban. Az *apis* zonata Guér. pl. ilyen váltaja. Gyakran 5--6 láb hosszú lépet építenek szép tiszta viaszból, kinyuló sziklák és faágak alsó oldalára ragasztván őket. Külön heresejteket nem épít. A herék munkás-sejtekből neveltetnek.

Fr. Benton 1880—81-ben Indiába oly szándékkal utazott, hogy az *Apis dorsata* életét a szabadban tanulmányozza s kísérleteket tegyen keretes kaptárban való tenyésztésükkel. A kaptárból vigan

jönek-mennek. Füst nélkül is könnyen kezelhetők egy kis vigyázzal. Jó mézgyűjtők. Benton betegsége miatt nem vihette dorsata családjaít Amerikába.

Ez a nagy méh kétségtelenül alkalmas arra, hogy olyan virágokból, melyek nektárjához a mellifica nem fér hozzá, könnyen gyűjtsen, pl. a vörös lóheréből. Tömegesen látogatnák a lóherét s ezek több és jobb magot adnának. Főleg viaszkészítésben nagy haszon volna belőlük. (Gravenhorst: Deutsche illust. Bienenzzeitungja ut. 1896. május.)

Uj kaptár.

A. Sträuli lelkész a Berlepsch és Langstroth-féle rendszereket egyesítve, a kétféle kaptárból alkott meg uj kaptárját.

Ezt az uj kaptárt E. Bertrand 1895-ben a Revue internationale-ban ismertette s mert ismertetése teljesen kielégítette Sträuli lelkész urat, most olasz nyelven közli az ismertetést, a milanói Apicoltore ez idei juniusi számában. Átvevessük belőle a következőket.

A *Langstroth*-féle mozgatható mézkamrával ellátott kaptárban egy betekintéssel tájékozhatjuk magunkat a család állapota felől. A kezelés könnyű és pontos. Minden egyes keretet könnyen vehetünk ki a többiek megzavarása nélkül és a keretek a méhmenőkére függélyesen állanak, ami nagyon fontos.

A *Berlepsch* kaptár mézkamrája és feneke s 3 oldalá rögzített. De összerakhatók pavillonban. A pavillonban nyugodtan lehet dolgozni az egyes kaptárookban, a kijáró méhek nem zavarnak es rabló méhek sem hatolhatnak be.

Mindkét rendszernek megvannak a maga hátrányai is. A *Berlepsch*-kaptár egyik hátránya, hogy a lépek benne a méhmenőkével párhuzamosan állanak (meleg építmény) s így, ha az első lépek valamelyikét akarjuk vizsgálni, a többit mögötte mind ki kell szedni. Számos kísérletet tettek éveken át, hogy a *Langstroth* ezen irányu előnyeivel ruházzák fel a *Berlepsch*-kaptárt. (Itt nem említi Albertit, kinek a kaptárja nálunk a Göndöcs révén terjedt el, Göndöcs lapozó kaptárja.)

A. Sträuli lelkész ur kaptárja a következő: Feneke és két oldala s a homloka össze vannak szögezve. A mézkamra önálló és a fészek két oldalának felső szélén alkalmazott vágányokban köny-

nyen és biztosan mozog. A keretek úgy helyezhetők el a fészekben, mint az Alberti-Göndöcsben, vassineken, A keretek rögzítése úgy történik, mint az Alberti-féle kaptárban.

A mézkamrában a keretek vágányokban állanak. A fészek átvizsgálására elég hátul a diaphragmát elvenni s a tetszés szerinti keretet húzhatjuk ki, ha a szomszédosokat egy kissé félretoltuk. A mézkamra ki- és felemelése a hátsó oldalán lévő fogantyúval történik. A mézkamra fedele szintén lejár.

B. S.

A M é h.

Nem lehet panaszkodni a miatt, hogy az utóbbi évtizedben a méhészeti irodalom terén nem volt elegendő termelés. A mi kifogásolni való lehet, az, hogy az egymást sűrűn követő, ugynevezett hézagpótlók, nemcsak hogy a reproductio szűk korlátai között mozognak, hanem általában idegen, legfőként német chablonra készültek és többféle fogyatékoságuk miatt, legtöbb, nemcsak a tudományos kritika méltatására nem érdemes, hanem a gyakorlati és kezdő méhész kezében mint afféle időleges forgalmi cikkek sem igen felelnek meg a mai igényeknek.

A magyar méhészeti irodalom új korszaka a *Sötér* Kálmán »*Méh és Világa*« című örökbecsű munkájával kezdődik.

Azt hittük, jó idő el fog telni, míg *Sötér* után a tudományos haladás egy újabb, komoly figyelemre méltó jelzője fölött mondhatunk bírálatot.

Örvendetesen csalódtunk.

Báró *Ambrozy* Béla egy igen érdekes méhészeti munkával gazdagította a méhészeti irodalmat; címe: a »Méh«

Ösmerve szerzőnek a méhészeti irodalom terén szerzett elévithetetlen érdemeit, széles irodalmi látókörét, sokoldalúságát, melynek számos fényes bizonyítékát adta, úgy a gyakorlati méhészet, mint a méhészeti ipar terén; — nagy igényekkel fogtunk a vastkos kötet olvasásához és azzal a megnagyvással tettük le, minővel le szoktuk venni tekintetiünket a tudással végzett alkotásról.

A munka II szakaszra van osztva, u. m. I. A méh természetrajza. II. Általánosságok a méhészet körül. III. A méhlokokról. IV. Méhészeti segédeszközök. V. A méhek kezelése. VI. A méziparról.

VII. Méhészeti könyvvezetés. VIII. Németország méhészete. IX. Gyarmáthai méhesem. X. Jelen méhészek. XI. Saját életrajzom.

A méh természetrajzával, 30 oldalra szorítkozva, csak mintegy vázlatosan foglalkozik Ambrózy és ösmert nyomdokon halad. Megemlítendőnek tartjuk itt, hogy szerző az anya megtermékenyülését illetőleg *Metzger* elméletének a hive és pedig a magyar méhészeti írók között, tudtunkkal az első és egyetlen s azt véli (a miben azt hisszük, téved a szerző), hogy ma még a Dr. Dzierzon iránti tekintetéből, tehát pusztán subjectiv okokból tartózkodnak a méhészek ebben a kérdésben az őszinte vélemény nyilvánításától.

A méz besüritése kérdésében szintén e fejezetben nyilatkozik szerző s itt is a mellett foglal állást, hogy a méz főlöszleges viztartalmát a méhek szervezetük közreműködésével távolítják el és a mézet a sejttekbe besüritett állapotban rakják le.

A gyakorlati részben oly tüzetesen ismerteti a különböző rendszerű kaptárokat, miként előtte még senki sem ösmertette. Ajánlja, hogy a keretes kaptár mellett használja a méhész a kasokat is, mert szerző véleménye szerint észszerűleg és jövedelmet hozólag csak úgy méhészkedhetünk, ha a kaptárt mézelésre, a kast pedig rajzásra használjuk és kárhóztatja annak a méhésznek az eljárását, a ki a keretes rendszer kedvéért egészen mellőzi a kasokat, melyeket a méhállomány fenntartójának nevez.

Ugyanebben a fejezetben találjuk a szűz-sejt gyártás leírását is. Ez kedvencz eszméje Ambrózynak s az első volt a magyar méhészek között, ki üzletileg is foglalkozott a szűz-sejt gyártással és mint biztos jövedelmi forrást most is melegen ajánlja.

A méhészeti segédeszközöket igenhelyes alapról tárgyalja. Óvja a főlöszleges befektetéstől a méhészeket és csak a *szükségek* beszerzését ajánlja, miben minden praktikus méhész szerzővel egyetért.

Kiválóan érdekes része a munkának az ötödik szakasz, mely a méhek kezeléséről szól. A méhészet okszerű berendezése, megfelelő jövedelem számításával, a méhek téli ápolása, tavaszi vándorlás, anyák szabálytalanságai és az ályanyaság, az anyák szabálytalanságainak és az anyátlanság rendezése és a méhek egyesítése, gyöngé családokkal való elbánás, a haszonból való etetés, a gyöngé családok fölségélése, lépépítés, a spekulatív etetés legczélszerűbb alkalmazása, a méhek rablása megakadályozása körüli eljárás. mé-

hek szállítása, rajzás és a körüli eljárás, a mûraj-készítés különbözõ módja, a rajoztatás mérvének meghatározása, rajzás megakadályozása, a rajok Dzierzon-kaptárakban elhelyezése, anyanevelés, — mind oly tárgyak, melyekrõl már sokan és sokat irtak ugyan, de kevesen oly gazdag tapasztalattal, minõvel Ambrózy tárgyalja a fennebbi kérdéseket.

E fejezetben is vannak kérdések, a melyekben Ambrózy ellen-
tétes állást foglal el a méhészteltekkel szemben, így például azt állítja, hogy a másodlagos bölcsebbõl kikelt és gyenge család nevelte anyák között sem nagyságban, sem termékenységben és életszivósságban különbség nincs, holott számos tapasztalat bizonyítja, hogy a gyenge család nevelte s különösen a másodlagos bölcsebbõl kikelt anya, nemcsak nagyságra de termékenységre nézve is, hátrább áll annál az anyánál, mely természetes rajzás útján, erõs családból került ki.

E szakaszban találjuk még a következõ fejezeteket: a mész fajokról (szines méhek, sárga mész fajok, kultur fajok) a mézelésrõl, a mész hordás és a méhek munkásságának serkentése, a mézrõl, a mészhamisításról, himpor, ragasz, savak, viz, mézelés fejlõdése, mézelés hanyatlása, harangok, betük és alakok kiépítettése a mész fülkájáról, a méhek tájékozási képessége és színérzéke, a méhek egyéb érzékei, áthelyezik-e a méhek a petéket és álcákat? több érdekes kérdésrõl és jelenségrõl, a méhek elkábitása, haszon mézelés nélkül, a méhek tulszaporodása és a mézelés elmozdítása, néhány észrevétel a Dzierzon-féle ikerkaptár kezelésérõl, õszi vándorlás, vándortanyán való intézkedések, õszi intézkedések, a herék pusztítása, családok õszi egyesülése, a sejtek befedelezése és pörgetés, a mész kezelése, télirevaló elõkészületek és az etetés, lekénzésre szánt méhek fölhasználása, betelelés, mész kipergetés, mész csurgatása és sajtolása, a mész eltartása, mész olvasztása.

Érdekes még a hatodik szakasz a mész iparról, a melyben különbözõ mézes italok és conservek készítés módját tárgyalja.

A jelesebb méhészeknek szánt szakaszban Dr. *Dzierzon* János, *Schmiedt* András, báró *Berlepsch* Ágoston, *Dathe* György, *Günther* Vilmos, *Huber* Lajos, *Graevenhorst* C. J. H., *Schönfeld* Pál, Báró *Ehrenfels*, *Gatter* Károly, *Hratschka* õrnagy, *Schachinger* Coelestin, *Hauet* Henrik, *Sártori* Lajos, Dr. *Buttlerov-Mihailovics* Sándor,

Langstroth Lorenzo Lorain, *Cook* A. I. Külföldi, *Paulik* Gábor, *Sághy* Mihály, *Grand* Miklós, *Krieseh* János, *Göndöcs* Benedek, *Vámosy* Mihály, Dr. *Rodiczky* Jenő, *Metzger* Ede, *Kovács* Antal, *Szensz* József, *Abend* András, *Kühne* Ferencz, *Binder* Iván, *Bodor* László, *Szentgyörgyi* Lajos, *Liebner* József, *Nagy* János életrajzát és arczképét. valamint a szerző saját életrajzát és arczképét is adja.

A munka 389. nagy nyolczadrétü finom velin papírra nyomott oldalra terjed és számos sikerült illusztratio van a szöveg közé nyomva. — Ára 3 frt. Megrendelhető a szerzőnél Balassagyarmaton. Ajánljuk méhésztársaink figyelmébe.

Szemle.

□ *Oross viaszolvasztó.* Ez a viaszolvasztó és szűrő-készülék 3 részből áll, melyek úgy járnak egymásba, mint az ismeretes »kávé-masinák« részei. Fehér bádogból készül. Hengeres. Nagysága tetszés szerinti.

A felső edény (fedője is van) fenéke rosta. A rostát lehetőleg tiszta len- vagy kendervásznon-darabbal borítjuk be. A vászonra rakjuk a megolvasztandó viaszot. A rosta egy tágas csonka kupalaku edénybe illik, melynek felül a karimája alatt kis, rézsút lefelé álló csövecskék vannak. Ezek a forró vizgöz bevezetésére szolgálnak. Ezen második edény fenekén van egy rézsút le- és a külső (3-ik) edény falán kiérő bevezető cső a megolvadt viasz számára. Az így összetett két edény bele illesztendő az alsó — félig vízzel telt tartó (3-ik edény) felső karimájába. A vizet forrásig hevítvén, a forró vizgözök a kúpalaku közbelső edény felső szélén elhelyezett kis csöveken át a rostára s az erre helyezett vászon-darabra hatolnak s a viaszot megolvasztják.

A mézes lépek megolvasztás előtt langyos vízzel megmosandók (a mi különben összes olvasztás alá kerülő lépeknél nagyon ajánlatos). (A. de Zoubareff az *Apiculteur* 96. 7-ik számában).

= Sokszor meggyül a Balkán-félsziget méhészceinek a méhészmadárral (*Merops* több faja), mely nagy mennyiségben pusztítja a kijáró méheket. A madár részletes leírását — minthogy ráunk nézve aktualis érdekléssel nem bír — mellőzve csak azt jegyzem föl, hogy ott ezt a madarat nem lövik, hanem »halásszák«!! A levegőbeli halászat olyformán történik, hogy a gyerekek alkalmas horogra egy

nagyobbacska, jól repülő bogarat tűznek, a horgot finom, erős fonálhoz kötve, a bogarat röpülni hagyják. A szemes méhésznem bocsátja el a kövér falatot és saját vesztére bekapja. Ekkor a zsinórúal fogva lehúzzák a magasból s a föld színén végzi uyomortul életét. (L'Apiculteur 1896, VII. sz. a L'Aviculteur után.)

* * Sok bajt okoznak a kezdőknek a mézkamra kiürítésekor a méhek, bosszusak lévén, hogy drága kincseket elrabolják, Ezért arcvédvel, keztyűvel, karkötővel, füstöléssel védik magokat a méhek támadásai ellen.

Hogy a mézkamrából a méheket ayorsan és teljesen el lehetesen távolítani, hogy aztán minden védőeszköz nélkül szedhessük ki a mézzel telt lépeket, az amerikaiak és francziák többféle eszközt kombináltak. A párizsi *Apiculteur* 1897. júniusi számában írja le *I. Chaillon fils* saját találmányu méh-kirekesztőjét, melyet a fészek és mézkamra közti rekeszdeszkába beleeresztve s az ott lévő Hanemann-rácsot elzárva, egy éj folyamán teljesen tiszta lesz a méhektől a mézkamra. Sőt az újabb javított módszere szerint, nem a költő-fészekbe, hanem kifelé meneszti a méheket s állítólag $\frac{1}{2}$ óra alatt mind kimennek, mert a kirekesztőn át beható fény útmutató gyanánt szolgál. Ilyenkor a mézkamrának mindig van saját méhmenőkéje.*

Hanem az a méhkirekesztő, melyet James Pearson ír le az *American Bee Journal* 1896. június 18-iki számában valóságos kis remekmű, sok csapóajtójával és folyósóival. Feltalálója James Jardin veterán méhésznem Nebraska-államban.

+ *Mézbor-készítés.* Ms. Gordon a következőleg írja le saját methodusát a párizsi *Apiculteur* 1896. 2-ik számában: Pinczében dolgozik. 550 literes hordókat használ egy fenékkal. 25—30 kg. friss, jól összetört szőlőt tesz a hordó fenekére. Lehet többet is tenni, nem hátrányos. Egy kevés acid. tartar. gyorsítja a forrást, de nem okvetlen szükséges. Szép fehér mézet old meleg vízben. 400 gr.-ot véve egy literre, a bor 16—17 fokos lesz; 220—300 gr. literenként 10—12 fokos bort ad. Gyöngébbet készíteni nem érdemes. Ezután a hordót mngtölti közönséges (lágyl!) vízzel. 50 liternyi ürtért hagyván. Legjobb az esőviz. Másnap reggelre a szőlősonkoly a felületre szállott. A must most már erősen forrik s

* Egy drb. méhkirekesztő ára 3 frank 50 ctm.

25 – 28° C. hőmérsékletet mutat, ha a külső hőmérsék legalább 10° nál valamivel több. Czélszerű a hordó száját vászonnal bekötni, egyfelől a meleg visszatartására, másfelől a méhek távoltartására. Reggel és este a sonkolyt belekeverjük a mustba. A forrás vége felé azonban már nem. 10–12, legtöbb 15 nap alatt a mézbor készen van. Ugyanazt a sonkolyt többször (2–3) lehet használni, csak hogy most már acid. tartaric-ot kell hozzá adni (pl. 125 kg. mézre 100 gr.-ot számítva).

Azt mondják, hogy ez nem igazi mézbor, mert körülbelül 25 liter szőlőlé van 1000 literben, a mi 2,5 liter hektoliterenként, az 2–3 százalék. Ezt az ellenvetést nem lehet komolyan venni. (Sevalle ur, az Apiculter szerkesztője megjegyzi, hogy neki volt alkalma az így készült mézbort kóstolni s azt a legjobb és legegészségesebb italok egyikének tartja).

× Miller írja a Gleanings ez idei márcziusi számában, hogy Wallace-nak van egy tizenegy éves anyaméhe, mely mindig ugyanazon családban volt és soha rajt nem eresztett. Egyik szárnya meg volt csipve s így nem lehet eltéveszteni. Az apicoltore szerkesztője megjegyzi, hogy ily magas koru anyaméhről nem talált még följegyzést. 11 éves betelelésre alkalmas anyaméh hasonló jelenség volna egy 150 éves erős, egészséges emberhez. S szerinte Wallace ur jobban cselekszik, ha betelelés helyett spiritusban conserválja »in aeternam rei memoriam«. (L'Apicoltore, Milano, 1896. június.)

△ A Gleanings írja, hogy a veres-szőlő (ribiszke, Ribes) gyöngén megfőzve (hogy éles savanyúsága enyhüljön, de zamata ne vesszen el) mézben eltéve, nagyon keresett czikk (L'Apicoltore, Milano. 1896. június).

> Ha a beszózott vajhoz mézet keverünk (5–6 fontra 1/2 teás csészényit számítva) igen kellemes ízűvé válik (Amer. Bee Journal 96, No 9, a Progressiv Bee-Keeper ut. Hallenbeck urnőtől).

* * * Dr. Millernek az Americ. Bee Journalban követett methodusa alapján a többi amerikai méhészeti lapok is propagandát igyekeznek csinálni a méhészeti nomenclatura olyatén átalakításának, illetve megalapításának, hogy a gyakran ismétlődő hosszabb körülírások helyett lehetőleg egységes, rövid kifejezést használjanak. (Amer. Bee Journal u. o.) [Nekünk, kik a magyar méhészeti nyelvet elhanyagoltuk s csupa velünk született kényelemszeretetből a németet

teljes hűséggel fordítottuk le e téren is — szomorú vigaszul szolgálhat, hogy ime a nagy Amerika is vajdík még a méhészeti műnyelv megteremtésével. Ne feledjük azonban, hogy itt csak arról van szó, hogy egy *kifejlett nemzeti műnyelvet* tegyenek rövidebbé, könnyebben kezelhetővé, a mi amerikai szokás.]

+ A British Bee Journal szerint Nagy-Britania 1895-ben 200,000 dollár értékű mézet importált. (Az Americ. Bee Journ. ut.)

□ Az egyesült államokban 1895-ben 3,899,488,000 pound (= 453 592 gr.) cukrot fogyasztottak el, tehát körülbelől 60 pound jut minden férfitra, nőre és gyermekre. Vajjon nem volna erőteljesebb a nemzet, ha minden 10 poundból 1 p. méz volna? kérdi az Americ Bee Journal szerkesztője.

Külföldi mézárak:

Italia. Lanyha forgalom. Van azonban némi kereslet a déli vidékeken finom méz, jó tisztított viaszban — kivitelre. (L'Apicoltore, Milano. 1896. június.)

Franciaország. Méz. A legfinomabb méz ára átlag 125 fr. 100 kgr.-ként (kelt 128 és 130-an is). A párizsi mézkereskedők egyesülete nagyon lenyomta a mézárakat általában, mert normális árnak 100 kgr.-ként a 125 frankot igyekszik megtartani. Közönséges falusi méz 85 frk 100 kgr.-ként. Havreban a chili-i méz 65—85 fr.

Viasz. 320 - 340 fr., vagy nagyon jó áruért 350 fr. 100 kgr.-ként.

Havreban a viaszforgalom gyenge volt a múlt hónapokban. Beérkezett 30,000 kgr. Forgalomba került 20,000 kgr. Syriai 360 - 370, corsicai 345, mozambiquei 355 - 360, marokkói 345—350, adeni 345 fr. 100 kgr.ként.

Francia viasz származási helye szerint 300 - 360 100 kgr.-ként. (L'Apiculteur, 1896. július.)

Amerika. Chicago, július 2. Csekély forgalom. Pergetett sárga méz (amber) $4\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}$ cent, méhviasz 25—27 cent.

Philadelphia. Pa. ápr. 22. Elsőrendű fehér méz (keretes) 9 - 10 cent. Tökéletes (fancy) [de sárga színű] keretes méz 8—9 cent, u. az sötét 7 - 8 cent. Pergetett, fehér somkoró méz 10 cent, sárga $5\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}$ cent, sötét 4— $4\frac{1}{2}$ cent. Méhviasz 25—29 cent (per pound).

New-York. N.-Y. június 24. Nincs kereslet semminemű keretes mézben. A déli részekből érkező ez idei méz jutányos áru. 50—52 cent per gallon (1 gallon = 4543.487 köbcéntiméter) közönséges.

Jobb minőségű 55—60 cent per gallon. Méhviasz 27—27 cent (Americ. Bee Journal. 1896. július 9.)

Csarnok.

A kiállításról.

(Szemle.)

II.

Valamikor Szent Hubertus híve voltam s megszoktam, hogy az eredménytelen munka miatt ne csüggedjek; sőt épen ellenkezőleg, a munkából meritettem az erőt, a fáradságból a kitartást és az akaályokból a reményt.

Bálint Sándor dr. tudományos bűvárkodása sokkal inkább érdekelt, mintsem egy fél napi eredménytelen keresés után lemondhattam volna arról a reményről, hogy a méhészek számára, a méhekről készített ezer darab praeperatumot meglássam.

Elhatároztam tehát, hogy addig folytatom a keresést, míg vagy *Bálint* készítményeit találom meg, vagy egy csoport-biztost, a ki felvilágosítson, ha esetleg sisiphusi munkába fogtam. Pedig önök nem tudják, mit tett egy hat hetűs méhészeti kiállításra keresni valamit, a mi jól el van helyezve, vagy még *nincs* elhelyezve.

Keresés közben egy vakmerő halandó feltartóztatott. Egy hajlott kora, egyenruhás képviselője a hivatalos kötelességnek.

— Ön itt mindent felforgat, én pedig ez ellen tiltakozom, mert ön nem csoport biztos és így nem lehet arra szabadalma. Ugy vélem, keres valamit. Kérem, rendelkezék velem, én itt minden szögnek tudom a helyét, pedig itt minden szög már háromszor költözött. Nincs itt egyetlen kiállítási tárgy, a minék ne tudnám a helyét, akár van helye, akár nincs. És az nem is lehet máskép, tetszik tudni, mert ebben vénültem meg és itt vagyok kezdettől, mikor még a csoport biztos urak is csak *imádkozni* jártak ide. Magam is rendeztettem; ahun például az országos egyesület minta méz kiállítása, azt is én dekoráltam el olyan szépen, s ahun vannak a méz pergető csöbrök és a Nemesszeghy ur üres almárium, kap-tár vonattal (otthon kivonatok állottak benne) — de hát nekem nincs időm, hogy sok szót vesztegessenek, tessék csak megröndani, hogy szolgálatára lehetek-e valamivel?

Hálás pillantást vetve a vén kháronra, tudtára adtam célomat, mire a rend embere egyik állvány setét rejtekéből két kis ládát vett elő és előmbbe tette.

Ezek a *Bálint Sándor* dr. kiállítási tárgyai voltak.

— Látom, megtetszik ütődve lenni azon, hogy ezt a két pakétát még nem állítottuk ki. De ne tessék azt hinni, hogy nem tudtuk, ha vajjon a két fakó ládát kell-e kiállítani, vagy a mi benne van? Ősmerem az ilyen üvegeket, a Hermann ur is ilyenek közé szoritja a pók-lábakat. De hát én édes istenem, ezer darab üveg, mind csupa méh-girincz és lábszár; hogy a guttába jutott, eszébe Bálintnak, hogy ennyit összebabráljon? Ezeket csak ki nem rakhatjuk ugy szabadjában, hogy elhordják zitlingnek, üvegszekrényünk pedig csak egy volt, azt pedig inkább oda adtuk a királyházi *Vörös János*nak, mert hát érdemesebb arra az, a mit ő csinált; ahun né a mézpergetők felett, valóságos meklenburgi lódarázs-fészek az, a mi az üvegszekrény közepében parádézik, a másik oldalon a zöld búbu harkály, milyen elegányosan lapul a fa héjára, mintha csak élne; ez egészen megszabja ahelyet, senki sem megy el mellette, hogy meg ne nézze, míg a Bálint üvegeire legfönnebb valami idegen póknyúzó vethetett volna szemet, chez pedig semmi köze a milleniumnak. Hát tudjuk mi, hogy hogyan kell az ilyen dolgot csinálni.

Megköszöntem emberemnek a szives közreműködést és tovább folytattam szemle utamat avval a komoly elhatározással, hogy a tapasztaltakat *Bálint Sándor* előtt szigoru titokban fogom tartani. Azt azonban nem hallgathatom el, hogy egyik kiváló szakértőnk bírálata szerint *Bálint Sándor* előtt soha még senki annyi mikroszkopikus nagyításra való metszetet nem készített és oly rendszerrel össze nem állított, mint Bálint (versenyen kívül.)

Bálint mellett első sorban kell kiemelnem a *Pohánka* Ödön kiállítását. A »Méh és Világá«-t látjuk összeállítva egy diszes szekrényben. A méh természetben, praeparatumok és öntvényekben; a méh ellenségek, mézelő növények, méh kaptárok, szállítási eszközök, vándorméhek sat. miniatúr alakban, egy szóval mindaz, a mi a méhészet körébe vág s a mit szemlélni lehet, kiváló szakértelemmel elkészítve oly gondosan és csinnal rendezve, hogy a legkényesebb igényű szakértők figyelmét is lekötik. Pohánkától már több hasonló kollektiot láttunk, de ez valamennyi fölött áll, s az

egész méhészeti csoportban aligha van ennél becsesebb gyűjtemény.

Miután már előre bocsátottam, hogy szemleutamban élni fogok azzal a korlátlan szabadsággal, melyet a rendezőség a maga részére biztosított, — fenntartva, hogy a tancszközőkre és egyes collectiv kiállításokra ennek idején visszatérek, ismét a bejáratfelé fordulok, hogy első sorban a kaptárok felett tartsak bár futólagos szemlét.

Itt mindjárt szembetűnik egy négy családra berendezett ducz. *Porsch* Ferencz állította ki. A ducz belső titkait Wertheim-zárak őrzik, így csak kívülről hozzá férhető közönséges szemlélő előtt. Álló kaptárnak néz ki, mely szalmától nyeri melegét és a kül csinnak köszönheti, hogy olyan előkelő helyet foglal el. Ezzel szemben *Sursmann* István (Pilis) 22 × 24 keretes kaptárai, melyeknek egyik speciálitása, hogy elől van a mézkamra. Figyelemreméltóbb ennél *Kühne* Ferencz 6-os ducza, országos méret szerint. Régi ösmérősünk, mely a kiállítások állandó látogatója, de mindenütt szívesen látják az előkelőbb helyeken is, mert a szabatos munka következtében nemcsak méltó képviselője a rendszernek, hanem kulcsin tekintetében is megállja helyét.

Ennek szomszédja: szintén *Kühne* hatos duczca, egy keretsoros fekvő kaptárokból (*Meyer*-féle) mely ép oly correctül construált és ép oly elegáns, mint a szomszédja.

Ezzel szemben, egy kívülről sokat ígérő méhducz diszeleg, fehér mezben, mintegy versenyre hiva a *Kühne*-féle duczokat, de sajnos, hogy ajtai oly szorosan oda illeszkednek az épület falához, hogy a ducz titkaihoz, megfelelő fizikai erő hiányában lehetetlen volt jutnom s elképzeltem, hogy milyen nehéz feladata lesz itt dönteni a bíráló bizottságnak. A 216-os szám volt a ducz oldalára illesztve, s reméllem, hogy ez a kiállító nyomára fog vezetni.

Tőszomszédját csak mint 6-os sárga duczot jelezhetem, mert ez is anonym. Országos méret szerinti fekvő kaptárok, megfigyelésreméltó ujitással. A keretek, a felső léczekbe vert szögöknélfogva síneken függenek, minck nemcsak az az előnye, hogy a méhek nem ragasszák le, hanem a méh is kevésbé van kitéve a pocsékolás veszélyének.

A jobb soron két kaptár torony jelzi a bejárat határát, több

méter magasra halmozott darabok, kettős sorjával, nagy gondnal, olyképen összeillesztve, hogy a *hosszáférhetlenség* elvének is elég legyen téve. Sokan kíváncsian tekintettünk ott egy csinos, karcsu, fehér bordás kaptárra, de többet nem tudhattam meg róla, mint, hogy a *Schulz* Pál kiálltmánya, annak okából, mert létra nem állott rendelkezésre.

(Folytatjuk.)

A méhesből.

A hereölés még folyamatban van némely vidéken. Azokon, a melyeken később kezdődött s így később járt le a főmézelés. Nagy az a küzdelem, a mit ebben az időszakban a méhek a herékkel folytatnak. Különösen abban a kasban, kaptárban, a melyben nem korlátozta a méhész a herék elszaporodását. Ez a küzdelem a méhek jó részét elfoglalja. Egy részét azon a helyen, a hol a mézes lépektől kiszorítva tartjuk, más részét a röplyuknál, a hol erélyesen visszauzik a csak pár nap előtt még oly kényelemben tartott, betolakodni szándékozókat. Ez a harc nehéz, hosszas és elkeseredett. A herék jóformán csak passiv¹alanyok, de a majdnem kétszer akkora test imponál és erejük legyőzése épen nem megy könnyen. Ezért szem előtt kellene tartani minden méhésznek, hogy a here nemcsak azért hátrányos a méhesben, mert sokat fogyaszt, hanem, a mikor a hereölésre kerül a sor, a család jó részét foglalkoztatják, egyéb munka s néha a mézhozam rovására.

A hereölés időszakában ezt ösmerik első és fő teendőjüknek, annyira, hogy a küzdelem bevében megfelelkeznek néha a szellőztetésről is. Szemtanuja voltam egy esetnek, midőn a röplyilást annyira eldugták testeikkel, hogy a szükséges légsere nem történhetett meg s a mellett, a benne kifejtett nagy hő miatt olvadni kezdett a lép, a lehulló építmény még inkább elfedte a röplyilást és *megfuladt* a család.

A hereüldözés bevégezte előtt nem jó a családot vizsgálással háborgatni, t. i. az építményt szétszedni; de annak bevégeztével a méhcsaládokat helyén való lesz átvizsgálni. Ugyanakkor számbaveszi a méhész a család mézkészletét és népességét; mert mind a kettő igenfontos telelés szempontjából és a gyengébb családok *egyesítés*

általí felerősítése, valamint az esetleges *szükségbeli* etetésnek az ideje augusztus hó.

Most már a méz kamrát minden méhészt kiüríti s számba veszi a mézkészletet. Ha az elégtelen, később is segíthetünk a családon *lépes mézzel*; de ha ilyen nem áll rendelkezésünkre, ajánlatos, hogy augusztusban, még oly korán hordassunk föl egészséges, jó, pergetett mézet, hogy ideje legyen a családnak még behordani a költőkamrába és egyszersmint be is pecsételhesse.

A kinek néptelen a családja, legkönnyebb szükségben segítő eszköz az *egyesítés*, de ha a méhészt szaporításra törekszik, — a gyenge családok spekulatív etetési ideje is ebben a hóban van.

A paraszt kasokat némely helyen már ebben a hóban kezdik kénczni. Szomorú, hogy még mindig megtörténhetik ez a brutalitás, de ajánlom, hogy a körültekintő méhészt ezt a könnyelmű pusztítást használja ki a maga javára s a hol csak teheti, ajánlja a kén helyett a *salétrom*-füstöt, mely csak elaltatja a méheket, de minden számbavehető ártalom nélkül.

Több vidéken léptem föl e kérdésben mint kezdeményező; előbb ingyen adták a méhet, vagyis a lefustolás munkájáért, később kiló számra fizettem, úgy mint a méz-átát s nem egyszer 60—70 krért jó anyás családokat szereztem, melyeket vagy beosztottam a gyengékhez, vagy pedig, ha volt elégtendő lépes mézem, mint önálló családokat elteleltem.

A ki mézpálinkát, mézbort, konyakot akar előállítani, mind ezekhez a bort most kell előállítani, hogy legyen idő őszig a rohamos erjedés lefolyására. Ez az időszak azért is a legalkalmasabb, minthogy a méhészt nem vonja el más, sürgősebb méhészeti teendő, de másfelől, most legalkalmasabb az idő arra is, hogy a mézbornak valamely gyümölcsbor hozzávegyítésével a kellemes ízt megadassuk s ezzel egyben tartósabbá is tegyük.

Az átvizsgált kaptárokból kivált üres keretekről se feledkezzünk meg. Egy hónapban sem támadják oly könnyen a molyok, mint augusztusban. Én ládába helyezem és kén-füsttel füstölöm augusztus-szeptember hóban, télire pedig szellős helyre kiakgatom sodronyra.

J. Juhos Márton.

Vegyesek.

— **A tagdíjjal hátralékos t. tagokat** kérjük, hogy hátralékait szíveskedjenek mielőbb beküldeni egyletünk pénztárnokához, Biró Gyulához (Kolozsvár, Trencsintér 13. sz.)

Tagsági díj egy évre 2 frt.

— **Fővárosi kiállítási olcsó lakás vállalat tájékoztatója.** (Budapest, VI., Andrásy-ut 4. szám.) I. osztály. Külön elzárható 2 ágyas fülkék, ára személyenként 50 kr. Kaphatók: IV., Gróf Károlyi-utca 8--10. sz., VI., Nagymező-utca 1. sz., VI., Sziv-utca 19. sz., VII., Murányi-utca 10. sz. alatt.

II. osztály. Iskolai termek 8—22 ágygyal, napi ár személyenként 32 kr. VI., Sziv-utca 19 sz., VII., Dohány-utca 67. sz., VII., Rottenbiller-utca 37. sz., VII., Murányi-utca 10. sz., VII., Kazinczy-utca 3. sz., VII., Kazinczy-utca 23. sz., VII., Kazinczy-utca 25. sz., VII., Aréna-ut 12. sz., VIII., Röck Szilárd-utca 18. sz., VIII., Bezerédy-utca 16. sz., VIII., Prater-utca 11. sz., VIII., Prater-utca 15. sz., VIII., Szentkirályi-utca 17. sz.

Tisztogatás, lábbelitisztítás és törülköző használatért külön 5 kr. fizetendő.

Lakásjegyek előre megrendelhetők a központi irodában, Andrásy-ut 4. szám és megérkezéskor is válthatók a keleti és nyugati pályaudvaron és a hatósági lakásközvetítő irodákban. Ezt a tájékoztatót ajánljuk a kongresszusban részt venni szándékozó méhésztársak figyelmébe s egyben figyelmeztetjük, hogy idejekorán gondoskodjanak lakásról, mert a kongresszus egyidőre esik Szent István ünnepével, e miatt a fővárosban sok lesz az idegen és megtörténhetik, hogy a ki szállásról korán nem gondoskodik, nem kap megfelelő lakást.

Lakásért forduljon mindenki közvetlenül a vállalat központi irodájához.

— **A méhészeti csoport bíráló bizottsága.** A méhészeti csoport kiállítói június hó 6-án választották meg a bíráló bizottság tagjait. A megválasztottak következők: *Szűcs* András, br. *Ambrózy* Béla; *Vadászfi* Jenő, *Wieder* József, *Bezerédi* Pál és Dr. *Rodicsky* Jenő. A választás a legnagyobb érdeklődés mellett ment végbe, mely alkalommal sok kiállító meghatalmazás útján képviseltette magát. A jelenvolt kiállítók és a meghatalmazások száma 66 volt, de a

*

szavazásban nem vettek mindnyájan részt, mert így is a méhészek nagy *többségben* voltak. Ennek tulajdonítandó, hogy ebben a csoportban a választottak közül *négy*, tehát a többség méhész.

— *A méz besűrítése kérdéséhez.* Annak idején értesítettük volt lapunk olvasóit, hogy egyesületünk elnöksége a *Sötér Kálmán* fölkerése folytán elhatározta, hogy kísérleteket fog tenni annak hiteles megállapítása céljából, hogy a méhek sűrítik-e be a mézet, avagy elpárolgás útján történik a besűrülés? A kísérleteket *Bodor László* alelnök és *Bálint Sándor dr.* kezdték meg és folytatják. Még befejezve nincs ugyan a kísérletezés, de az eddigi kísérletek eredménye az, hogy a kaptárba hozzáférhetetlenül elszigetelt hig méz *ugyanazon idő alatt egyforma sűrűségű lett* (alig számbavehető csekély különbséggel) *avval, melyet a méhek hordtak a sejtékbe.* Az eddigi kísérlet tehát azt bizonyítja, hogy ebben a kérdésben is jeles tudósunknak, *Sötér Kálmánnak van igaza.* A kísérletekről részletesebben lapunk jövő számában.

— *A „Méh és Világa.”* Többfelől kérdést intéztek lapunk szerkesztőjéhez az iránt, hogy *Sötér Kálmán* nagyszabásu munkájából a második kötettel együtt megrendelhető-e az első kötet is, előfizetési árban. Értesítjük az érdekelteket, hogy a kiadó-bizottság abban állapodott meg, hogy míg a második kötet sajtó alól kikerül (aug 25-ike), addig elfogad megrendelést mind a két kötetre kötetenkint 3 frtjával. E határidőn túl a munka ára kötetenkint 4 frt 50 kr. lesz. A megrendelések Tisztelendő *Turcsányi Gyula* címére küldendők, Kolozsvár, b.-magyar-utca. Az előjegyzőknek a munka utánvétellel küldetik, az előfizetők azonban, kötetenkint 15 kr. szállítási díjt fizetnek.

— *Sötér Kálmán „Méh és Világa” című munkája* második része legközelebből kikerül a sajtó alól. Az első rész nagy nyolczad réti finom velin papíron, 500 oldalon jelent meg, a második rész még ennél is nagyobb lesz. Egy kötet megrendelési ára 3 frt.

Az első rész tartalma: Előszó. Bevezetés. Az elméleti ösmeretek megszerzésének módja és forrásai. I. Fejezet. Természetrájt. 1. A rovarok általában. 2. A mézelő méh rendszertani állása és természetrajzi leírása. 3. A mézelő méhek keletkezése, szaporodása és társadalmi élete. 4. Az anya, vagy királynő. 5. Munkás méh. 6. Here. 7. A méhek fejlődések tartalma 8. Meddig élnek a méhek? II. Leiró boncztan. A) A kül szervezet. 1. A köztakaró. 2.

A fő és függelékei. 3. A torkas és függelékei. 4. A potroh vagy altest. B) A belszervezet. 5. Az agy és idegrendszer. 6. A mozgás és annak szervei. 7. A táplálkozás csatornája és az emésztés. 8. A lélekzés szervei és működésük. 9. A vér és annak keringése. 10. A mirigyek. II. Boncz és élettan. A) Az érzékekről általában. 1. A szemek. 2. A hallás. 3. A szaglás. 4. Az izlés. 5. Az érzés és tapintás. 6. A méhek hangjáról és hangadó szervéről. B) Az ivarszervek. 7. Bevezetés. 8. Az ivarszervek általában. 9. A női ivarszervek. 10. A him ivarszervei. C) A méhek egyéni szaporodása. 11. A méhek párosodása. 12. A peték termékenyülése és az ivar kiválás. 13. A szüznemző képesség (Parthenogenesis.) 14. Az öröklés. IV. Rendellenességek. 1. A rendellenes fejlődés. (Tesatologia.) 2. A rabló méhek. 3. Tojó méhek. V. A méhek különféle fajai és változatai. 1. A fajok keletkezése, fennmaradása és újabb elágazása. 2. A méhek ismeretes fajai. 3. A mézelő méh válfajai. 4. A közép európai válfaj változatai és elváltozásai. VI. A mézelő méh hazája és földrajzi elterjedése. VII. Lélektani rész. 1. Értelem és ösztön. 2. A méheknek értelemre való sajátosságai. 3. A méhek kedélyvilága. 4. A méhek ingerlékenységéről. 5. A méhek tévedéseiről.

A második kötetből eddig már kinyomultak a következő részek: VIII. *A méhek életssükségletei.* 1. A szükséges meleg. 2. Az élet fenntartására alkalmas levegő. 3. Az élelem és a táplálkozás általában. A méhek táplálékai. 4. A méz. 5. Virágpór vagy méhkenyér. 6. A méhek táplálkozásáról. 7. A táplálék, hő és munka értéke. IX. *A méhek termékei.* 1. A viasz és termelése. 2. A tápnyal. 3. A méhek mérge. X. *A méhek háztartása.* 1. A lakás. 2. Az építkezés. 3. A fiasítás és gondozása. 4. Mit gyűjtenek a méhek? 5. Miből gyűjtenek a méhek? 6. Mivel foglalkoznak egész éven át a munkás méhek? 7. Az anya családja körében. 8. A királynő nászsza. 9. Van-e a himnek a nőnem termékenyítésén kívül valami rendeltetése? 10. A családok népessége. 11. A méhek röplésének sebessége és terjedelme. 12. A méhek munkabíró képessége és szorgalma. 13. A méhek családjuk körében sem idegeneket, sem több anyát nem tűrnek. 14. A méhek kiköltözése és annak okai. 15. A méhek játéka. 16. Geotropicus jelenségek a méhnél. 17. A méhek alvása. 18. A méhek téli nyugalma. XI. A

méhcsaládok természetes szaporodása (rajzás) 1. A szaporodásra való törekvés és az erre ható okok. 2. Az első rajok keletkezése. 3. Mi történik a lerajzott családban? 4. A rendes rajzás jeléi. XII. *Kórtani rész.* (Pathologia.) 1. Az anyátlanság, anyamagtalanság, himfiasság és ályanyás állapot. 2. A rablás. 3. Zendülés és lázadás. 4. Elelem- és vízhiány. 5. Friss levegő hiánya.

— *Mikor kerül bírálathoz a méhészeti csoport?* Ezt kérdik az ügy iránt érdeklődő tagtársak több oldalról is. Erre feleletet ma még senki sem tud adni? Miért késik hát ilyen soká? Erre bizonyosan felelhetnek a csoportbiztosok, kiknek feladata lett volna, hogy feladatukat végezve, a szabályszerű átadást eszközöjék minél gyorsabban.

— *A szamosujvári méhészkör* folyó évi szeptember 1-én zártkörű tánczestélyt rendezett a népkerti árényában a mintaméhes alap javára. Az estélyen Kolozsvárról is többen vettek részt; együletünk tagjai közül *Bálint* Sándor dr. és *Wieder* József. A multság lefolyásáról szamosujvári tudósítónk utján fogunk hirt adni.

A német méhészeti szaklapok. A »Rundschau«-olo német kollegák szívesen foglalkoznak akár a zulukaffer méhészeti szakirodalommal is, mintsem a magyarral, a miből pedig bizony csak okulhatnának az ott épen nem kis számban lévő hamis prófétáik is. »Osztrák-magyarok« vagyunk a közös kiállításokon is mindenütt, a hol a magyar áldozatkésztséget is latba kell vetni, de a többről csak ritka kivételképen vesznek tudomást. Ebben a tekintetben mondhatni egyetlen kivétel a kitünően szerkesztett „*Bienen-Vater*“, az osztrák központi méhész-egylet szaklapja, melynek érdemes szerkesztője, *Weypl* Tódor, nemcsak a kontinensen *tuli*, hanem az azon inneni méhészeti mozgalmakat s így a Magyarországot is figyelemmel kíséri és értesíti róla olvasóit. Ezt a szaklapot, mely minden tekintetben kielégíti az igényeket, melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— *A hamisított méz próbája.* Egy üvegedényben két evő kanálnyi mézet mintegy három aunyi spiritussal melegítsük fel és rázzuk össze. Ha fchér csapadék származik, a méz hamisítva van, mert a valódi méz teljesen feloldódik a nélkül, hogy csapadékot hagyna. (O. e. B. Ztg.)

— *Csontpor a hangyák ellen.* Egyik méhésztársunk értesítése szerint az égetett csontport (Spodium) jó eredménnyel használta. Ahhoz a kashoz, melynek környékét azzal a porral behintette, nem közeledtek a hangyák.

— *Lapunk jövő száma* a méhészeti kongresszus következtében a jövő hó 10-én fog megjelenni.

1.

